

ZPRÁVY

ZEMŘEL JIŘÍ LEVÝ

17. ledna 1967 zemřel v Brně náhle docent teorie literatury na katedře pro českou literaturu a literární vědu při UJEP dr. Jiří Levý, DrSc. Zpráva o jeho náhlém odchodu se zdála neuvěřitelná; vždyť ještě před pěti dny byl na katedře, usměvavý, optimistický, plný pracovního elánu a plánu do budoucnosti.

Jiří Levý se narodil 8. srpna 1926 v Košicích v rodině středoškolského profesora.¹ Vysokoškolská studia konal na brněnské filosofické fakultě a ukončil je roku 1950 státní zkouškou z češtiny a angličtiny, když již dříve dosáhl titulu doktora filosofie. Po studii působil na katedře anglistiky v Olomouci, napřed jako asistent (r. 1957 obhájil kandidátskou disertaci) a od roku 1960 jako docent (habilitoval se v Brně r. 1958 pro obor teorie literatury na práci *Základní otázky teorie překladu*). 1. 2. 1964 přešel z Olomouce na filosofickou fakultu do Brna jako docent teorie literatury. Zároveň přednášel externě na JAMU a nějaký čas dojížděl ještě přednášet do Olomouce. Roku 1964 obhájil v Brně doktorskou disertaci *Problémy srovnávací versologie* a v lednu 1966 byl podán návrh na jeho jmenování řádným profesorem.

Publikačně byl Levý činný od roku 1947. Hlavní oblastí jeho zájmů byla teorie překladu a teorie verše, jeho první práce však byly věnovány anglistice; v řadě studií a referátů zabýval se zvláště česko-anglickými styky, přičemž informoval i cizinu v několika anglicky psaných statcích o české literatuře. Významnější literárněhistorické studie věnoval W. Whitmanovi, Benu Jonsonovi a T. S. Eliotovi: *K podstatě básnické metody Walta Whitmana* (Sborník VŠP v Olomouci 1959); *Ben Jonson — jeho doba a dílo* (předmluva k překladu Jonsonova *Alchymisty*, Praha 1956); *Ideový základ tvůrčí metody T. S. Eliota* (ČMF 1949).

Od samého začátku vědeckého vývoje J. Levého bylo patrné, že táhne k teorii literatury. Svědčí o tom již jeho disertační práce o anglickém verši (1948). Ostatně též v prvních citovaných literárněhistorických pracích Levého uplatňoval se silně obecně teoretický zřetel. Pro jeho další vývoj bylo však zvláště významné to, že si všiml již v prvních pracích vztahu spisovatele ke skutečnosti a zkoumal, jak se tento vztah projevuje v básnické formě. Přitom se projevoval jako dobře poučený lingvista a to ho přivádělo vedle promyšlených otázek překladatelských i k řešení problémů versologických. Pro práci v oblasti verše ho přímo předurčoval též jemný smysl pro básnickou formu, projevující se mj. ve vlastních pokusech v oblasti literatury krásné (časopisecky otiskované překlady z básnictví anglického, španělského a francouzského).

Jako teoretik překladatelství se Levý zúčastňoval práce ve Svazu čs. spisovatelů (v poslední době jako předseda překladatelské sekce), v nakladatelstvích apod. Z dílčích studií o problémech překladatelství vzešel pak rozsáhlý monografický spis *České teorie překladu* (Praha 1957, poctěno Krajskou cenou B. Václavka 1958). Levý zde zkoumá vývoj českého překladatelství a otiskuje k tomuto problému mnoho původního materiálu od středověku až po současnost. Touto knihou si urovnal cestu ke svému nejlepšímu dílu v oboru překladatelství, ke spisu *Umění překladu* (Praha 1963, odměněno Cenou Čs. spisovatele). Tímto spisem se stal zakladatelem naší vědy o překladatelství. Jeho přínos a vůdčí postavení v této vědecké oblasti jsou jednoznačně uznávány. Levého práce o překladatelství není možno si z naší vědy odmyslit a musí se s nimi vyrovnat každý, kdo v literární vědě vážně pracuje. Nejlepším svědectvím o vysokém hodnocení tohoto spisu v zahraničí je připravovaný překlad do ruštiny a do němčiny. Kniha se však také těší veliké pozornosti u praktiků, neboť jim ujasňuje mnoho problémů, a tím přispívá k zvyšování úrovně překladatelské práce. Kromě uvedených knih otiskl Levý v oboru překladatelství i mnoho drobnějších prací, zavádělo by nás však příliš daleko, kdybychom je chtěli podrobně rozbrát.² Je však třeba se zmínit ještě o tom, že o překladatelské problematice přednášel Levý několikrát v zahraničí (SSSR, Jugoslávie, Rakousko, Finsko, NSR).

¹ Jeho otec Otakar se stal později docentem a profesorem francouzské literatury v Bratislavě, roku 1946 přešel na brněnskou universitu, kde téhož roku předčasně zemřel na následky koncentračního tábora.

² Podrobná bibliografie prací J. Levého vyšla ve 3. čísle *České literatury* 15, 1967, 274—283.

Již od samého začátku své vědecké dráhy se Levý zabýval také teorií verše. Charakteristickým znakem jeho prací v této oblasti byla snaha aplikovat nejnovější badatelské metody a stále přihlížet k spisovatelské praxi, namnoze pod zorným úhlem překladatelství. Levého stati z této oblasti jsou dosud pohřbchu roztroušeny po časopisech a sbornících, a to domácích i zahraničních. Obecně lze říci, že jeho práce v oboru teorie verše znamenají namnoze základní přínos pro naši literární vědu. Není zde možno probírat versologické studie Levého jednu po druhé, poukáží jen na základní směr jeho práce.

Pro Levého pracovní metodu v oboru versologie je v první řadě příznačný zájem o problematiku lingvistickou. Jako znalec překladatelské problematiky zkoumal Levý český verš ve srovnání s veršem anglickým, německým a zčásti i ruským, a tím si urovnával cestu k odhalování některých rysů, které by badateli omezujícím se na český verš „o sobě“ snadno ušly.

Východiskem Levého rozboru je problém funkce slova a mluvního taktu ve verši. Zkoumá jej ve verši anglickém (*Slovo a mluvní takt v anglickém verši*, Sborník VŠP v Olomouci 1957), ve verši českém (*Verš české lidové poezie a jejich ohlasů*, Slavia 1962; tato práce vyvolala živou diskusi s prof. Horálkem), ale také obecně (*Isochronie taktů a izosylabismus jako činitel básnického rytmu*, Slovo a slovesnost 1962). Z konkrétních veršových různotvarů studuje z tohoto hlediska blankvers (*Vývoj českého divadelního blankversu*, Česká literatura 1962; *O překládání shakespeareovského verše a prózy*, doslov ke knize „W. Shakespeare, Historie II“, 1963). Do okruhu svých zkoumání zahrnuje Levý i strofiku (*On the Relations of Language and Stanza Pattern in the English Sonnet*, in: Worte und Worte, Berlin 1961).

Hlavní přínos Levého prací o verši je v tom, že se pokusil — vlastně první v naší literární vědě — o aplikaci moderních matematických metod a teorií informace na versologii a literární vědu vůbec. Sem patří např. studie *Teorie informace a literární proces* (Česká literatura 1963), *Matematický a experimentální rozbor verše* (tamtéž 1964), *Kombinační možnosti verše* (Čs. rusistika 1962) a *Die Theorie des Verses — ihre mathematischen Aspekte* (Mathematik und Dichtung, München 1965). V poslední době přecházející zkoumání ryze metrické a dopracovává se k problematice sémantické, srov. např. přednášku na brněnské versologické konferenci 1964 *Preliminaires to an Analysis of the Semantic Function of Verse* (otiřt. ve sborníku *Teorie verše I*, Brno 1966). O problémech versologie přednášel Levý také na několika konferencích doma i v zahraničí (Polsko, NSR).

Od teorie verše se Levý propracovává k širším pohledům na literární vědu. Připravoval se k tomu dlouholetým studiem západní literární vědy. Plodem tohoto studia je antologie *Západní literární věda a estetika* (Praha 1966), kterou opatřil důkladnou úvodní studií a bibliografií. Kniha podává spolehlivou a zároveň hodnotící informaci a je pro naši odbornou veřejnost nezbytnou pomůckou. Z původních prací o obecnějších problémech upozorňují ještě aspoň na studii *Struktura charakteru* (Slovenské pohľady 1966), kde se pokouší aplikovat nová hlediska na studium tematické výstavby literárního díla. Levý si kladl také závažné otázky o postavení české vědy o literatuře v mezinárodním kontextu (*Československý strukturalismus a zahraniční kontext*, in: *Struktura a smysl literárního díla*, Praha 1966).

Práce Levého se neomezovala jen na úzce odborné pole. Uplatnil se též jako autor populárněji zaměřených statí, recenzí apod., v nichž čtenáře nevedl jen k trpné recepci hotových poznatků, ale především k tvůrčímu promyšlení podnětů. Byl dále činným členem Svazu čs. spisovatelů (předseda překladatelské sekce), Literárněvědné společnosti při ČSAV, Jazykovědného sdružení, Klubu moderních filologů, oborové komise pro literární vědu při uměnovědném kolegiu ČSAV, ediční rady nakladatelství Odeon, redakční rady České literatury, redakční rady Dialogu, redakčního kruhu Babelu (orgán Fédération internationale des Traducteurs) aj.

Jiří Levý odešel na vrcholu tvůrčích sil, těsně před jmenováním řádným profesorem svého oboru. Patřil k předním reprezentantům naší literární vědy a svou prací si vydobyl mezinárodní uznání. Jeho jméno jsme četli v předních cizích revuích a sbornících a jeho projevy byly přednášeny na zahraničních kongresech, kde dobře reprezentoval naši universitu i československou vědu. Je tragické, že odešel v době, kdy byl již ustálen jeho vědecký profil a kdy se chystal k realizaci velikých plánů; nejtragičtější je však to, že zemřel dříve, než si mohl vychovat nástupce.

Josef Hrabák